

EUROPEUM BRIEF O COVID-19

Zatímco krize COVID-19 eskaluje,
evropská integrace pokračuje na několika frontách.
Bez České republiky

Jiří Lacina

- **Evropská unie, její instituce i členské státy spolupracují, aby přestály současnou pandemií a připravily se na nadcházející hospodářskou krizi. Současně vyvstávají na povrch možnosti budoucího uspořádání EU. Dvě se objevily 9. dubna: jedna monetární a druhá environmentální povahy – a obě související s ekonomickou obnovou regionu. Česká republika se prozatím ani do jedné nezapojuje a znovu tak riskuje, že zůstane pozadu.**

Zprvé, po několika týdnech sporů se Eurogroup – tedy finanční ministři zemí eurozóny – dohodla na prvním opatření proti krizi způsobení COVID-19, balíčku o velikosti 540 miliard eur. Výsledná dohoda je kritizována kvůli údajné nedostatečné velikosti a kvůli rozhodnutí poskytovat úvěry místo vydání tzv. evropských dluhopisů, jak navrhovaly Itálie nebo Španělsko. Jednání budou pokračovat na úrovni Eurogroup i Evropské rady, včetně debat o tom, jak bude nakonec vypadat tzv. „Záchranný fond EU“. Bez ohledu na výsledek je jasné, že státy mimo eurozónu, které roky ignorují povinnosti vyplývající ze smluv EU, nedosáhnou na velkou část záchranného balíčku.

Přestože dohoda, které členové eurozóny zdůlhavě dosáhli, je dost neurčitá, zdá se, „že eurozóna se stala hlavní platformou pro řešení, která budou aplikována na celou Evropskou unii,“ [píše Vít Havelka ve své nedávné analýze](#) schůzky. Jako příklad oblasti, kterou může budoucí kompromis eurozóny ovlivnit, jmenuje víceletý finanční rámec (VFR) pro roky 2021–2027, o kterém EU i členské státy diskutovaly před koronavirovou krizí. Jednání o budoucnosti VFR se táhly měsíce a před vypuknutím pandemie v Evropě byly zaseknuté. Členské státy se přely o to, které oblasti by měly mít v dlouhodobém rozpočtu prioritu, nebo o velikosti rozpočtu.

Druhá aktivita se týká budoucnosti Zelené dohody pro Evropu. Poté, co se pandemie COVID-19 rozšířila do Evropy a státy se začaly uzavírat a zavádět další opatření, se ukázalo být nevyhnutelné, že všechny země, stejně jako EU, budou muset znovu nastartovat své ekonomiky, až krize ustane. Několik europoslanců zejména z euroskeptické skupiny ECR [tvrdilo](#), že zavádění zelených, udržitelných a transformativních opatření potřebných k tomu, aby Evropa byla v roce 2050 klimaticky neutrální, musí být odloženo.

Avšak už na konci března 27 hlav států a předsedů vlád vyzvalo Evropskou komisi, aby začala připravovat [„komplexní plán obnovy“](#), který integruje zelené aspekty. [Další výzva](#) od té doby přišla ještě od 17 evropských ministrů a ministryň životního prostředí, kteří řekli, že Zelená dohoda musí být jádrem obnovy po pandemii. „Zelená dohoda nám poskytuje plán, jak správně reagovat na hospodářskou krizi a zároveň přeměnit Evropu na udržitelnou a klimaticky neutrální ekonomiku,“ píší signatáři, mezi nimiž je 15 států eurozóny.

Integrace kolem eura

Žádný z těchto vývojů samozřejmě přímo nezmiňuje změny současné struktury EU či návrhy takových změn ze strany orgánů nebo politiků EU, vznik nových koalic nebo uskupení

v rámci EU (jako je Nová Hanza) nebo „necháň někoho za sebou“, přestože k tomu v podstatě může dojít. Je několik způsobů, jak by se po krizi mohla vyvíjet evropská integrace. Nejrozsáhlejší a nejradikálnější změna EU a jejího fungování může přijít přes revizi smluv unijních smluv. To je však [dlouhý, složitý proces](#), ke kterému v nejbližší době nejspíš nedojde, a to i kdyby nebyla pandemie. To lze vidět [neochotě Evropské komise](#) bavit se o tomto tématu v rámci Konference o budoucnosti Evropy, která je plánována na příští dva roky.

Bez změn smluv se mohou podobně smýšlející státy, jež touží po hlubší integraci v některých oblastech, vydat jinými cestami vedoucími ke stejnému cíli. Ochota masivně transformovat ekonomiku s cílem snížit uhlíkové emise a zlepšit veřejné zdraví a zdraví planety je jedním ze společných zájmů sdílených mnoha evropskými zeměmi, zatímco několik, jako Česká republika, se jich zdráhá nebo odporuje. Členství v měnové unii – euru – je dalším. A přestože všechny členské státy kromě Dánska mají povinnost někdy do eurozóny vstoupit, ne všechny mají jasnou představu, jak a kdy toho chtějí docílit. Vzhledem k tomu, že země v těchto dvou skupinách se z většiny překrývají, je pravděpodobné, že budoucí evropská integrace bude probíhat v sousledu se zaváděním opatření proti změnám klimatu a posilování eurozóny.

Dopad eura na úroveň integrace členského státu už byl v minulosti [zdokumentován](#) a současný vývoj by mohl, a pravděpodobně tak učiní, tento trend posílit.

Havelka ve své analýze tvrdí, že činy členů eurozóny budou mít dopad na celou EU a že výsledná podoba VFR může být ovlivněna kompromisem, jehož Eurogroup v příštích měsících dosáhne. Toto je vysoce relevantní pro Českou republiku a ostatní země Visegrádu. Během minulých jednání o VFR byly země Visegrádu oponenty snižování kohezních fondů, jak ho navrhovala Evropská komise. A síla politická síla eurozóny ve vyjednávání v době po koronaviru by se mohla promítnout i do výsledné podoby kohezní politiky, což by poškodilo Českem preferovanou pozici, která se zdánlivě točí primárně kolem vyčerpání co největšího množství prostředků.

V souvislosti s ekonomickou obnovou a řešením krize COVID-19 je relevantní poznamenat, že ze [17 zemí označujících se za „Přátele koheze“](#) jen Bulharsko, Česko, Maďarsko, Polsko a Rumunsko nepřijaly společnou měnu. A zatímco ti, kteří tak učinili, budou diskutovat o různých důležitých tématech – včetně rozpočtu EU – s dalšími ministry v rámci krizové reakce, Česká republika (a další země mimo eurozónu), jak píše Havelka, „nebude sedět u stolu, kde se dohaduje hlavní podoba odpovědi Evropské unie,

a bude tak nucena pouze reagovat na něco, co bylo předem dohodnuto“.

Pokračující důležitost klimatu

Co se Zelené dohody týče, místopředseda český vlády, ministr průmysl a obchodu a ministr dopravy Karel Havlíček už v únoru v Bruselu na Radě Evropské unie pro konkurenceschopnost varoval, že [„Zelená dohoda nesmí jít na úkor české ekonomiky“](#). To odpovídá dlouhodobému skeptickému přístupu Česka k ambicióznímu cíli stanovenému Evropskou komisí, přestože se země potýká [s rekordními letními teplotami a extrémním suchem](#).

Současná česká politická reprezentace, včetně premiéra Andreje Babiše, často rámuje debatu o transformaci a dekarbonizaci jako volbu mezi „zelenou“ a „fungující“ ekonomikou, jako drahou hrozbu pro „tradiční“ českou ekonomiku a průmysl (jako automobilový průmysl). Avšak experti a stakeholderi z celého světa – [američtí výzkumníci](#), [Konfederace dánského průmyslu](#) nebo [mezinárodní organizace IRENA](#), [mezi jejichž 160 členů patří i EU](#) – se shodují, že ekologizace ekonomiky může, kromě jiného, vytvořit pracovní místa v soukromém sektoru, vést k růstu HDP a zvýšit prosperitu společnosti jako celku. Je diskutabilní, zda je hrubý domácí produkt ukazatelem, na který bychom měli hledět, když zkoumáme lidský blahobyt (kvalita

vzduchu by mohla být stejně důležitá), ale to je téma na jindy.

Otázka zaměstnanosti se často objevuje v diskuzích o změnách klimatu kvůli dopadu transformace na energetický sektor. Uhlí je obzvláště důležité v českém kontextu vzhledem k tomu, že [tvorí polovinu energetického mixu země](#). Takzvaná uhelná komise od srpna 2019 [připravuje několik scénářů ústupu od uhlí](#). Loni její německý vzor navrhl [konec uhlí v roce 2038 nebo dříve](#). Nicméně i pokud jde o zaměstnanost, možnost nárůstu pracovních míst díky dekarbonizaci zdaleka převyšuje potenciál uhelného průmyslu. Navíc [čtyři z pěti uhelných elektráren v EU fungují s deficitem](#) a jsou finančně udržitelné jen díky dotacím, kvůli čemuž je pokračování jejich v provozu finančně nákladné pro občany.

Přesto současní čeští političtí představitelé nejsou příliš horliví, když přijde na účast v globálním řešení klimatické změny. Minulý rok premiér Babiš nerozuměl, proč je „velký tlak mluvit o cíli 2050“ a řekl, že by se EU měla soustředit na „realistické, krátkodobější klimatické cíle stanovené k roku 2030“. A tak není překvapení, že český podpis pod dopisem 17 států chybí. Podobně Česko stále nestanovilo datum přijetí eura. Podle prohlášení [vlády a České národní banky](#) k tomu ani brzy nedojde – přestože [průmysl společnou měnu velmi hlasitě](#)

[podporuje](#) a vlastní [analýza banky](#) říká, že země je na euro připravena.

Na okraji

Proces integrace Unie pokračuje a nabírá obrátky na dvou liniích – jedna se týká měnové unie a užší kooperace jejích členů během oživení ekonomiky i v následujících letech, druhá zdůrazňuje klimaticky neutrální aspekt tohoto oživení. První se Česká republika v tuto chvíli neúčastní a je zdrženlivá ohledně druhé, což je problematické, protože se prolínají. Většina členů eurozóny (15 z 19) také podporuje implementaci Zelené dohody během obnovy ekonomiky.

Takže Evropská unie, podporovaná státy eurozóny, Komisí a Evropskou radou neplánuje změnit směr a ani nebude muset, alespoň ne kvůli České republice; společné prohlášení Evropské rady zveřejněné 26. března volá po zapojení zelené transformace do pokrizové obnovy, což Česká republika podpořila.

Vedle nedostatku konstruktivního přístupu na straně Česka ([častěji blokuje jiné návrhy](#)) země neprofituje ze spojení s Maďarskem a Polskem – státy bez eura, podobně skeptické ke klimatickým cílům a s přídavkem v podobě obav o právní stát. Ty vyvrcholily během současné pandemie, kdy Maďarsko [„opustilo poslední zbytky demokracie“](#) a Polsko se rozhodlo [uspořádat v květnu prezidentské volby, zatímco upravilo volební zákon](#).

Pokud Česká republika nezačne vyvíjet a podporovat politicky udržitelnou, ambiciózní a konstruktivní strategii pro zapojení v budoucím vývoji v EU, čímž by ji pomohla učinit připravenou na současné i budoucí globální výzvy, země se může objevit dál na okraji Evropy s Maďarskem a Polskem jako jedinými spojenci ve vícerychlostní EU, která už nadále nemohla čekat na členské státy bez konstruktivních přístupů.

Spolufinancováno v rámci programu Evropské unie „Evropa pro občany“

Tento projekt byl realizován za finanční podpory Evropské unie. Za obsah publikací odpovídá výlučně autor. Publikace nerepresentují názory Evropské komise a Evropská komise neodpovídá za použití informací, jež jsou jejich obsahem.